

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНО-
ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ТЕХНІЧНИХ ВНЗ

І.В.Хом'юк

*д. пед. н., проф., професор кафедри вищої математики Вінницького
національного технічного університету*

м. Вінниця, Україна

E-mail: vikira_v@mail.ru

В.В.Хом'юк

*к. т. н., доц., доцент кафедри вищої математики Вінницького
національного технічного університету*

м. Вінниця, Україна

E-mail: vikira_v@mail.ru

Анотація. Проведений короткий аналіз стану професійно-педагогічної підготовки викладача технічного ВНЗ. Розглядаються проблеми, які потрібно негайно вирішувати: підвищення професійно-педагогічної підготовки інженера-викладача; створення цілісної системи формування педагогічної компетентності викладача ВНЗ.

Ключові слова: інженер-викладач, професійно-педагогічна підготовка, педагогічна компетентність.

SOME PROBLEMS VOCATIONAL
TEACHER TRAINING TEACHERS OF TECHNICAL UNIVERSITIES

I.V.Khomyuk

*Doctor of pedagogical Science, professor, professor, department of Higher
Mathematics, Vinnitsa National Technical University(Vinnitsa, Ukraine)*

E-mail: vikira_v@mail.ru

V.V.Khomyuk

*Candidate of technical Science, docent, docent department of Higher Mathematics,
Vinnitsa National Technical University (Vinnitsa, Ukraine)*

E-mail: vikira_v@mail.ru

Abstract. *The short analysis of the state of professional-pedagogical preparation of teacher of technical universities. The problems that need to*

immediately solve: improving vocational teacher training engineer-teacher; creating an integrated system of formation of pedagogical competence teacher of high school.

Key words: *engineer, teacher, professional teacher training, pedagogical competence.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день Україна чітко визначила орієнтири щодо входження в освітній простір Європи, практичної реалізації вимог Болонського процесу. Провідною метою модернізації вищої освіти в Україні є досягнення принципово нового рівня якості підготовки випускника вищої школи. Наше сьогодні обумовлене об'єктивною потребою суспільства в підготовці конкурентоспроможних фахівців інженерних спеціальностей, відродженні економічної могутності держави, забезпеченні високої якості вищої професійної освіти, входженні українських вищих навчальних закладів до міжнародного освітнього простору. В зв'язку з цим особливої актуальності набуває рівень професіоналізму викладачів вищої технічної школи, зокрема, їх різносторонні наукові знання в області педагогіки та психології, оскільки в таких закладах, як правило, викладають фахівці з певної галузі знань, які не мають вищої педагогічної освіти. Викладач ВНЗ має досконало володіти сучасними методами активізації пізнавальної діяльності, виховання і формування професійної-творчої самостійності майбутніх спеціалістів, уміти методично правильно підготувати і організувати різні види занять із дисциплін ВНЗ, розв'язувати інші питання з ефективною організації процесу навчання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема розробки сучасних технологій у підготовці конкурентоспроможних фахівців, визначення їх ролі в розвитку єдиного освітнього простору України, відповідності професійно важливих якостей особистості викладача вже давно є предметом особливої уваги таких науковців України, як В.Андрущенко, І.Бех, В.Бондар, І.Зязюн, М.Корець, В.Кремень, В.Луговий, Е.Лузік, Н.Ничкало, О.Савченко, О.Сухомлинська, М.Шкіль, О.Ярошенко та ін.. Загальнопедагогічні засади організації навчального процесу у вищих навчальних закладах є предметом досліджень багатьох провідних

українських педагогів. Особливу увагу привертають дослідження з наукової організації навчально-виховного процесу у вищій школі, які здійснили А.М. Алексюк, Я.Я. Болюбаш, С.У. Гончаренко, О.Е. Коваленко, В.І. Луговий, М.М. Фіцула та ін.

Виклад основного матеріалу. Особливість діяльності викладача вищої школи полягає в тому, що вона є складно організованою і складається з декількох взаємопов'язаних між собою видів, які мають спільні компоненти. Окремі конкретні види діяльності розрізняються за формою, способами здійснення, часовою та просторовою характеристиками, функціональною спрямованістю і т. ін. Реалізуючи різні цілі діяльності, викладач ВНЗ здійснює такі її види: педагогічну, науково-дослідну, професійну (за базовою спеціальністю), адміністративно-господарську, управлінську та громадську. Серед перерахованих діяльностей можна виділити два види творчої діяльності - наукового працівника та педагога. В дослідженні З.Ф. Єсаревої [1] показано, що лише сполучення наукової та педагогічної діяльності для викладача вищої школи є продуктивним. Проте, на думку деяких авторів, провідну роль в діяльності викладача ВНЗ відіграє саме педагогічна діяльність, а всі інші види діяльності нею інтегруються та проявляються в ній.

Відносно педагогічної діяльності можна взяти за основу класифікацію Н.В. Кузьміної [2], згідно якої є 5 рівнів її продуктивності: 1) репродуктивний, коли педагог вміє переказати іншим те, що знає сам; 2) адаптивний - при якому педагог в змозі пристосувати своє повідомлення до особливостей аудиторії; 3) локально-моделюючий знання студентів, коли педагог володіє стратегіями навчання знанням, вмінням, навичкам за окремими розділами курсу, що дозволяють визначити педагогічну мету, поставити завдання, розробити алгоритм їх вирішення та використати педагогічні засоби включення студентів в навчально-пізнавальну діяльність; 4) системно-моделюючий знання студентів, коли педагог володіє стратегіями формування необхідної системи знань, вмінь та навичок в цілому; 5)

системно-моделюючий діяльність та поведінку студентів, при якому педагог вміє перетворити свою дисципліну в засіб формування особистості студента, його потреб у самовихованні, самоосвіті та саморозвитку.

Якщо взяти дану класифікацію за основу, то слід відмітити, що переважна більшість викладачів вищої школи знаходяться на перших двох рівнях продуктивності педагогічної діяльності.

З'ясуємо чому так відбувається. В умовах компетентнісного підходу до підготовки фахівців з вищою освітою поняття «якість освіти» набуває нового звучання і охоплює не тільки знання, уміння й навички, а й особисті утворення особистості, що забезпечують їй успіх у подальшій професійній діяльності. За таких умов постає проблема створення цілісної системи формування педагогічної компетентності викладача ВНЗ. Актуальність цього завдання посилюється різними чинниками, які детально характеризує Сисоєва С.О., а саме:

- сьогодні спостерігається недостатня увага до професійно-педагогічної підготовки викладачів вищої школи як в умовах магістратури, так і в системі підвищення кваліфікації. Коли конкуренція між ВНЗ за контингент студентів значно зросла, пріоритетне значення надається ефективній організації навчального процесу, якісному навчанню;
- студентський контингент в будь-якому ВНЗ за останні десять років значно змінився, тому традиційні підходи до навчання студентів можуть виявитися неефективними;
- використання сучасних технологічних засобів, змінили навчальне інформаційне середовище практично всіх ВНЗ. Очевидно, що для використання інформаційних технологій у навчальному процесі вищої школи, викладачі вищої школи повинні отримати відповідну підготовку;
- значної уваги потребує формування методологічної культури викладача, озброєння його методологічними знаннями (теоретичними, методичними, методології навчального предмета, методології пізнання

відповідної галузі наук), оскільки сучасні викладачі повинні вміти самостійно проектувати навчальний процес;

- організація педагогічної підготовки магістрів і перепідготовки викладача вищого навчального закладу повинна відбуватися відповідно до андрагогічної моделі навчання, яка має базуватись на структурі педагогічної компетентності викладача ВНЗ непедагогічного профілю.

Запровадження ступеневої освіти в Україні й введення нових освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр» та «магістр» надає широкі можливості щодо формувань педагогічної компетентності викладача ВНЗ непедагогічного профілю на етапі його навчання у магістратурі. У Європейському вимірі ступінь магістра надає можливість фахівцю викладати у вищій школі, саме тому у країнах Європейського союзу магістри отримують відповідну психолого-педагогічну підготовку [3, с.131].

Підготовка та атестація науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації здійснюється в Україні, насамперед, через аспірантуру й докторантуру, а останнім часом і через магістратуру.

Перш за все слід відмітити, що значна кількість викладачів технічних ВНЗ, це в минулому їх випускники, які успішно закінчили магістратуру, аспірантуру, захистили дисертації, отримавши ступені кандидатів, докторів технічних наук і залишилися викладати у рідному ВНЗ. На перший погляд, все логічно, але такий викладач є талановитим науковцем і зовсім невдалим педагогом, оскільки в нього немає відповідного педагогічного досвіду та належного рівня знань з педагогіки та психології, чого не можна сказати про випускників педагогічних ВНЗ. Досить часто, саме через свою педагогічну необізнаність, в технічних ВНЗ «недолюблюють» кандидатів та докторів педагогічних наук, і не розуміють їх вагому роль саме в організації *навчально-педагогічного процесу*.

Порівняємо кількість курсів, які впливають на формування педагогічної компетентності майбутнього викладача, що є випускником педагогічного та технічного ВНЗ. Випускник педагогічного ВНЗ засвоїв такі

дисципліни, як: «Психологія» – 184 год; «Педагогіка» – 174 год.; «Основи педагогічної майстерності» – 108 год.; «Психологія самовиховання» – 20 год.; «Основи психолого-педагогічної діагностики особистості» – 20 год.; «Методика викладання дисципліни (за фаховим спрямуванням)» – 150 год.; крім того, були виконані курсові роботи з педагогіки, психології, методики.

На противагу педагогам випускник технічного ВНЗ може поставити у відповідність лише курси «Педагогіка та психологія вищої школи» обсягом аж 54 год., «Теорія і практика наукових досліджень» – 54 год., за змістом така навчальна дисципліна не спрямована на формування методологічної культури викладача, «Вища освіта і Болонський процес» – 54 год. Про яку педагогічну складову професійної діяльності майбутнього викладача ми можемо говорити. Важко навіть уявити скільки часу, бажання та терпіння необхідно докласти випускнику технічного ВНЗ, щоб дійти того рівня, з яким влаштовуються на роботу викладачем випускники педагогічних ВНЗ. І це ще в кращому випадку, якщо вони будуть намагатися підвищити свій педагогічний рівень, але на жаль, багато з них так і залишаться на репродуктивному рівні викладання дисциплін.

Саме тому з метою розвитку педагогічних якостей майбутніх магістрів у Вінницькому національному технічному університеті застосовується така форма підготовки як «Педагогічний практикум» – це проведення магістрантами лабораторних, практичних та лекційних занять з профільних дисциплін їх напрямку магістерської підготовки за планом кафедри під керівництвом викладача в обсязі, встановленому навчальним планом спеціальності. Крім того, з метою підвищення навчально-методичного рівня проведення дисципліни магістерської підготовки «Педагогічний практикум» Інститутом магістратури, аспірантури та докторантури проводиться конкурс педагогічної майстерності.

Постає нагальна потреба розробки й реалізації моделі викладача вищої школи, яка має враховувати як національно-культурні традиції функціонування навчально-виховного простору, так і сучасні прогресивні

світові тенденції педагогічного поступу. При цьому важливе значення має звернення до позитивного зарубіжного досвіду у цій сфері. Так, з 1993 року в Росії при провідних ВНЗ створені та успішно функціонують центри з психолого-педагогічної перепідготовки спеціалістів для викладацької діяльності у вищій школі. Після закінчення навчання слухачам присвоюється додаткова кваліфікація – «викладач вищої школи». З 1995 року в магістратурі запроваджено підготовку студентів для отримання даної кваліфікації.

Отже, для здійснення спеціальної підготовки викладацьких кадрів для вищої школи необхідна розробка її методології, теорії та практики з обов'язковим включенням технічних, технологічних та людинознавчих знань в галузі педагогіки, психології та біології, що адекватні вимогам викладацької діяльності. Таким чином, сучасна система підготовки та перепідготовки викладачів вищої школи повинна бути спрямована на забезпечення підготовки викладачів за всіма вищевказаними аспектами, виходячи з яких очевидними стають завдання навчання організаторів та проектувальників навчального процесу у ВНЗ. Специфіка системи підготовки та перепідготовки викладачів вищої школи полягає передусім у тому, що слухач вже є спеціалістом в одній із галузей знань. До того ж це вже доросла людина зі своїми поглядами, установками, особистісними особливостями, які не потрібно переробляти, потрібно лише скорегувати. З цього випливає, що одна з провідних функцій підготовки та перепідготовки викладача ВНЗ – корегуюча.

Література:

1. Есарева З.Ф. Взаимодействие научной и педагогической деятельности преподавателя университета: Автореф. дис. докт. пед. наук. – Л., 1975.
2. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. – М., 1990.
3. Сисоева С.О. Творчий розвиток фахівців в умовах магістратури: Монографія. – К. : ТОВ «Едельвейс», 2014. – С. 131.